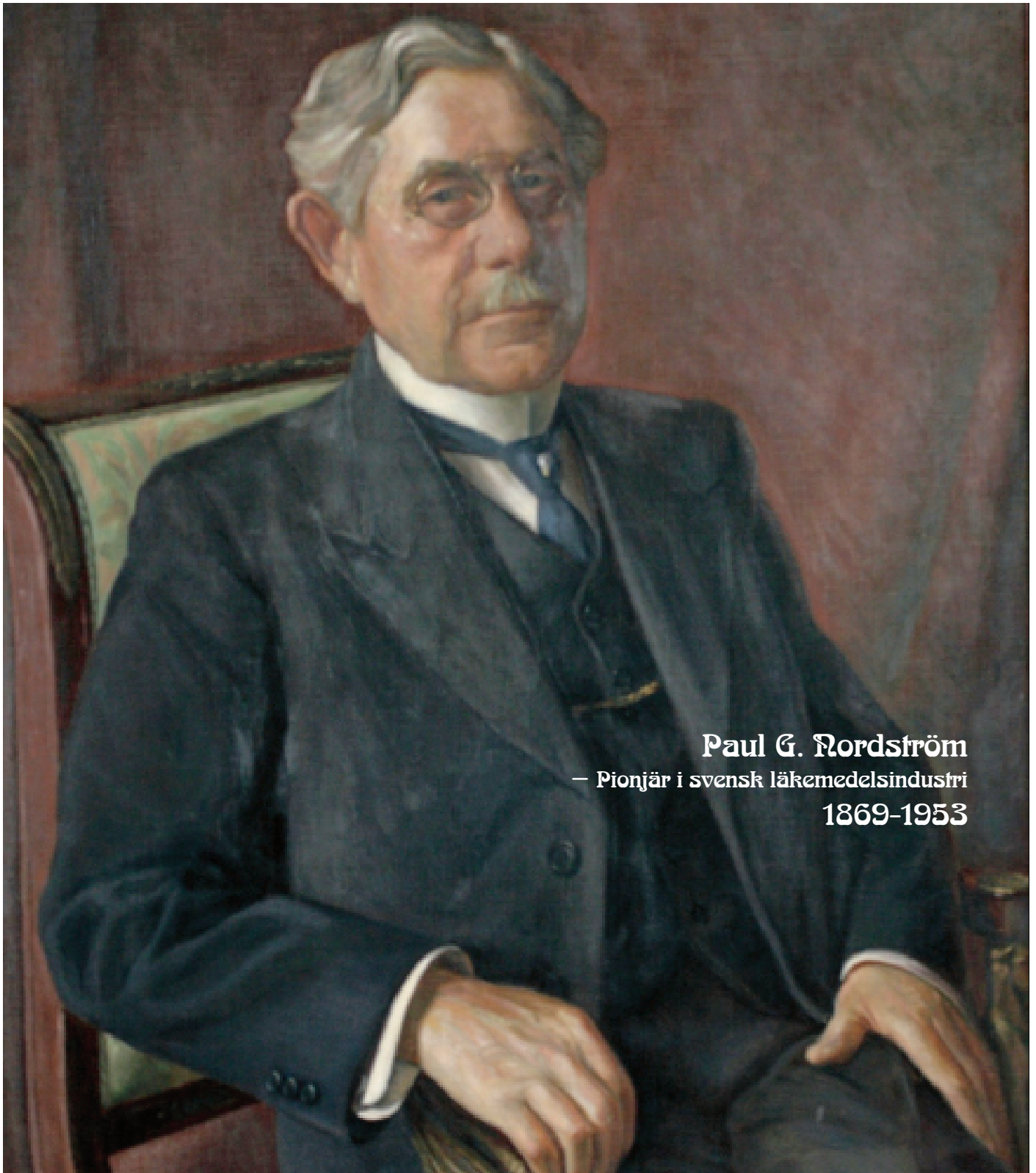

Unicorn

FARMACIHISTORISKA SÄLLSKAPET

NUMMER 1 ANNO 2008

Paul G. Nordström

— Pionjär i svensk läkemedelsindustri

1869-1953

Farmacihistoriska Sällskapet

Innehåll

Paul G Nordström.....	2
Ingen brist på idéer och engagemang.....	4
Notiser	4
Levi Tansjö – Från Lavoisier till Strindberg. Kemihistoriska föreläsningar.....	5
Farmaceutiska fakulteten 40 år.....	6
Lejonet i Malmö och Svanen i Lund	7
Andras skrifter	8
• Svensk medicinhistorisk tidskrift, 11 2007	
• Farsoter	
• Theriaca Hefte 37	
• Pillret	
• Gamla drycker	

UniCornis

Unicornis utges av:
Farmacihistoriska Sällskapet
Box 1136, 111 81 Stockholm
Pg 86 06 78-2

Redaktionskommitté:
Ingegerd Agenäs, redaktör
historiker@swepharm.se
Jan-Olof Brånstad
janolofbranstad@gmail.com
Gunilla Torberger
johan@torberger.com

Layout:
Kerstin Heineman

APOTEKARSOCIETETEN
SWEDISH ACADEMY OF
PHARMACEUTICAL SCIENCES

Paul G. Nordström – 1869-1953

Pionjär i svensk läkemedelsindustri

Den svenska läkemedelsindustrin började utvecklas först under 1900-talet och den tidiga verksamheten växte ofta fram i anslutning till apotek. Föregångsman härvidlag var apotekaren *Paul Gustav Nordström*.

Han föddes den 9 juli 1869 i Stoby, någon mil från Kristianstad. Han blev vid 18 års ålder apotekselev på Svanen i Lund och avlade sedan farm.kand 1891 och apotekar-examen 1895. Han gifte sig med Ella Sofia Berns och fick barnen Åke Harald David 1905, Ellen Ida Aimée 1907 och Paula Ellen Maj 1915.

Hans första anställning som apotekare blev 1895 på apoteket i Klippan. 1898 fick han tjänst på apoteket Kärnan i Helsingborg. Redan då insåg han möjligheterna att tillverka motsvarigheter till utländska preparat och marknadsföra dem som likvärdiga, billiga och svensktillverkade.

Under den här tiden laborerade han och tilldelades 1898 Farmaceutiska föreningens Scheelepris för arbetet "Några titreringar med kaliumkromat". Arbetet publicerades i Svensk farmaceutisk Tidskrift 1899.

Laboratoriet på apoteket i Hässleholm omkring 1915.

När han sedan flyttat till Hässleholm kunde han förverkliga sina visioner i större skala. Han anställdes på apoteket där 1906, blev sedermera arrendator och 1922 innehavare. Vid sidan av sin apotekstjänst kom han under alla år att driva en intensiv produktutveckling av både läkemedel och mineralvatten.

Tidigt startades en utvidgad verksamhet vid apoteket med analyser, till exempel av urin och mjölk. I tidningen Norra Skåne kunde man läsa notisen: "Mjölkundersökningar för bestämmande af fetthalten i mjölken verkställs numera å apoteket i Hässleholm för den ringa avgiften av 50 öre per prof. Dylika undersökningar uppmana vi innevånarna i Hässleholm att esomoftast begagna sig af, all den stund vi tro oss veta, att mycket underhålligt mjölk levereras i Hässleholm."

Med tiden skedde också en alltmer omfattande tillverkning av läkemedelsprodukter, halvfabrikat, mineralvatten, med mera. Det är uppenbart att Nordström tidigt hade som mål att starta en svensk läkemedelsindustri. I en insändare

1909 i Farmaceutisk Revy skrev han bland annat "...stor skall min glädje bli, då jag en gång i framtiden fått en kemisk-farmaceutisk fabrik i gång, såsom en sådan bör och kan vara även här i Sverige."

Redan 1912 utkom hans första läkemedelskatalog – Förteckning öfver Farmaceutiska preparat framställda å Apotekets i Hässleholm Kem.farm. Laboratorium (se nedan). Katalogen innehöll ett 15-tal preparat av typen salvor och mixturer. Exempel på preparat är Auroform, ett desinfektionsmedel motsvarande Lysoform; salvbasen Oleogena, en partiellt förtvålad oljesyra, som liknade Vasogena Pearson; Vanolin lanolinsalvbaser, som motsvarade Euserin från Beiersdorf; Bromotussin sirap som liknade Pertussin från Taeschner; Stramin astmapulver, som liknade Asthmador från Schiffman.

Den uttalade affärsidén var att "tillverkning av relativt

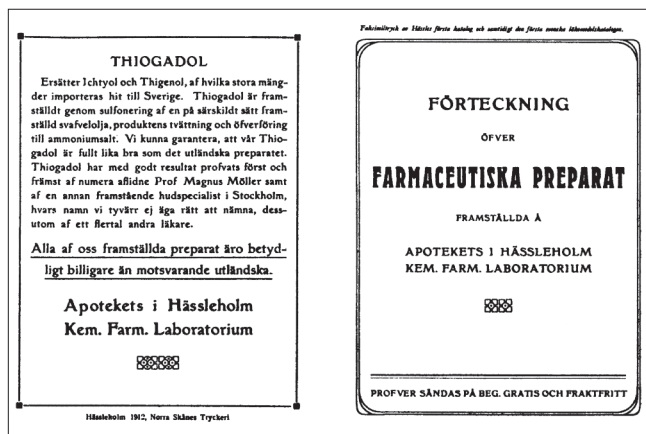
enkla preparat behöver inte ligga i händerna på utländska firmor" och han ville tillhandahålla "likvärda, billigare och svensktillverkade läkemedel".

När Astra bildades 1913 behövde man snabbt bredda produktportföljen och fick då inlicensiera ett 15-tal av Nordströms preparat. Efter krigsslutet 1918 försämrades dock Astras finanser och tillverkningskvaliteten, varför samtliga licenser återtogs.

Som innehavare av apoteket (1922-1937) hade han fria händer att utvidga både verksamheten och lokalerna. Sortimentet hade hittills saknat tablettprodukter. Nordström, nu över 50 år gammal, for därför till Tyskland för att lära sig tabletteknik. Tablettproduktionen kom sedermera att svara för huvuddelen av omsättningen.

Nordström svarade uppenbarligen själv för uppslagen till alla de produkter han utvecklade. 1921 skrev han en ansökan till Medicinalstyrelsen, som avslutas: "Slutligen har jag helt och hållet ensam lett och skött den fabrikation – för övrigt den första av detta slag i Sverige – som bedrivits härstades under namn av Apotekets i Hässleholm Kem. farm. Laboratorium. Denna fabrikation har varit resultatet av egna i huvudsak vetenskapliga iakttagelser, förut okända i Sverige. Kompositionerna har av mig utan hjälp utarbetats samtidigt med en mycket trägen tjänstgöring på apoteket."

Varför blev just Paul G Nordström en svensk industri pionjär? Han var verksam vid rätt tidpunkt, möjligheterna för industriell tillverkning utvecklades och efter 1913 blev det också möjligt att tillverka utanför apotek. Han var en entreprenör med lämplig kunskap och hans arbetsplatser gav möjligheter till marknadsinsyn och tillverkning/kon-

troll. Efter hand knöt han välkända medicinska rådgivare till sin verksamhet, som professorerna Ingvar i Lund (medicin), Ahlgren i Lund (farmakologi) och Ulf v Euler i Stockholm (medicin) samt dr Oscar Andersson i Värnamo.

Efter pensioneringen 1937 drev han företaget vidare under namnet **apotekare Paul G. Nordstoms fabriker i Hässleholm**. Produktkatalogen innehöll i början på 40-talet närmare hundratalet preparat, vilket visar på en anmärkningsvärd produktionskapacitet. Bromotussin och Stramin fanns fortfarande kvar, men listan hade utökats med bland annat Adocardin, Lanagalen, Dolordorm, Navigan och Vepydon.

1942 sålde Paul G Nordström sitt företag till Astra för 450 000 kronor. Han blev dess förste styrelseordförande. Efter Nordströms bortgång den 16 januari 1953 beslöt man att flytta den farmaceutiska verksamheten från Hässleholm. Produktionen centraliserades till Södertälje, medan marknadsföring och F&U flyttade till Göteborg under namnet **AB Hässle**. Endast den kemisk-tekniska verksamheten blev kvar i Hässleholm.

Som den gammaldags företagsledare Nordström var, detaljstyrde han sitt företag i mycket hög grad och kom därför knappast att bilda skola för efterkommande läkemedelsindustrialister, än mindre för industrifarmaceuter. Paul Nordström var dock tveklöst en framstående farmaceut och entreprenör med en imponerande arbetskapacitet.

Paul Nordström engagerade sig i Sveriges Apotekarförbund och var 1928-37 ordförande i dess Skånska krets. Som så många av sina samtida bland apoteksinnehavarna engagerade han sig i kommunalpolitiken och var ledamot i stadsfullmäktige i Hässleholm från 1911.

Han kom att betyda mycket för sin hemstad som arbetsgivare och politiker och för svensk läkemedelsindustri som inspiratör och föregångsman.

John Sjögren

Referens:

Erik Holm. Hässle 1904-1988. AstraHässle, Mölndal 1992.

Bilderna återgivna med tillstånd från Astra Zenecas bildarkiv.

Ingen brist på idéer och engagemang

Första halvåret 2008 har varit väl så tillfredställande avseende aktiviteter runt FHS och vårt museum. Vårens mötesbegivenhet med fokus på utbildningsfrågorna under första delen av 1800-talet, och som var ett samarrangemang med Berzeliussällskapet och Svenska Kemistsamfundet, var givande, mycket uppskattat och framför allt välbesökt. Föreläsarna för organisationerna var överens om att man bör verka för mer av denna typ av samarrangemang.

Externa kontakter och samarbeten med andra organisationer är viktiga för små föreningar. Ett stort tack till Jan Trofast som stod som *primus motor* för aktiviteten.

I e-lexir nr 3/2008 har jag redovisat en del av de många donationer som vi fått motta under vintern och våren. Speglar möjligtvis donationsivern "apoteksreformationen" eller helt enkelt att de sena 30-talisterna och 40-talisterna nu börjar gå i pension? Hur som helst, ett stort

tack till alla som är på alerten och hjälper till att bevara vårt läkemedelshistoriska kulturarv.

En arbetsgrupp kring utvecklingen av *kvalitetsdokumentation av läkemedelstillverkning* har kommit igång på allvar och arbetet med att dokumentera svensk *sjukhusfarmacis* historia verkar få en nystart. Leif Eklund, Jan Ernberg och Gunnel Vallin har ägnat mycken tid åt att dokumentera konst och föremål i huset. Materialet kommer att ingå i en skrift som utges i samband med att Apotekarsocieteten firar 150 år i kvarteret Rörstrand.

Beträffande spelet kring apoteksmonopolets avskaffande är det glädjande att konstatera att man som följd av inlägg från Apotekarsocieteten (Jan-Olof Brånstad och Leif Eklund) noterat vikten av att några kulturhistoriskt viktiga apotek tas om hand på ett betryggande sätt.

Björn Lindeke

Notiser

Läkemedelskongressen 2008

I år har vi fått eftermiddagen tisdagen den 11 november för vår session. På programmet står en presentation av Stellan Gullström som Anders Grahnén kommer att ge oss, vidare läkemedlet Crescormon, lägesrapport från GMP-projektet och diverse annat. Hoppas Du vill delta.

Senapsreceptinsamling

Som Du kanske sett i Apostrofen har Gunilla Geelmuyden påbörjat en insamling av senapsrecept.

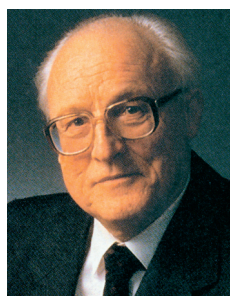
Envar som vill bidra till en samling av senapsrecept på svenska apotek kan höra av sig till gunilla.geelmuyden@globalnet.net eller adr.Ekegatan 8, 335 31 Gnosjö.

Levi Tansjö: Från Lavoisier till Strindberg. Kemihistoriska föreläsningar

Sammanställda och bearbetade av Ingeborg Tansjö, Lars-Erik Jönsson, Jan Sandström och Jan Trofast. Utgiven av Berzelius Sällskapet, Lund 2008.

I Stockholms pendeltåg har det under våren 2008 funnits affischer från Stockholms universitet med rubriken: "Har du hört någon rolig historia om kemi?". Det är möjligt att affischen lockar unga människor att söka kemiutbildning på Stockholms universitet, men om de och andra vill finna verkligt roliga och samtidigt både sanna och betydelsefulla historier om kemi, då skall de läsa den här boken.

Levi Tansjö (1929-2003) var lektor i organisk kemi vid Lunds universitet. Han var också en av landets främsta kännare av kemins och även fysikens historia. Denna kun-

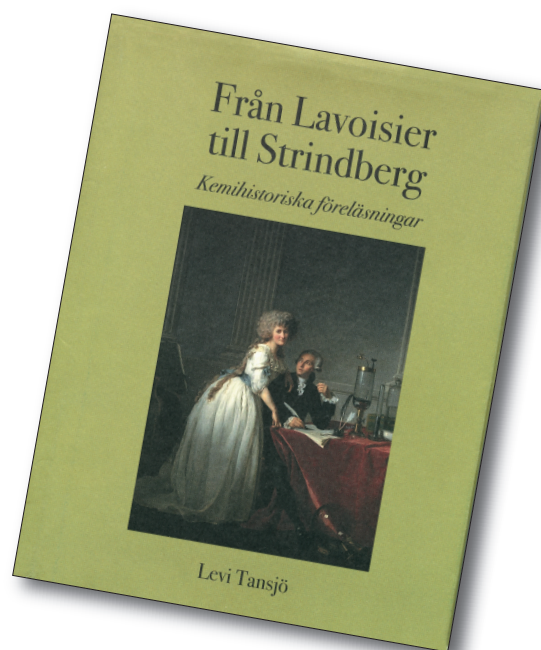

skap kunde han också förmedla på ett inspirerande sätt. Boken är en bearbetning av manuskripten för hans föreläsningar kompletterade med ett intressant bildmaterial. Den behandlar alla de stora upptäckterna från Lavoisier i slutet av 1700-talet fram till början av 1900-talet. All den viktiga kemiska och fysikaliska utveckling som sedan

följde, främst efter andra världskriget, bygger på dessa fundamentala upptäckter, bland annat av Jacob Berzelius och Svante Arrhenius.

Många av de forskare som gjorde banbrytande upptäckter hade det besvärligt i början av den vetenskapliga banan. De tycks dock ha haft en stark tro på sig själva, de arbetade hårt och de var ofantligt smarta då de tolkade sina inte alltid entydiga resultat. Den gängse förklaringsmodellen för många naturfenomen var en blandning av religion och filosofi, men de tycks ha kunnat bortse från detta. De kunde med primitiva experimentella metoder upptäcka atomer och elektroner, fastställa vad som var grundämnen eller sammansatta molekyler, skapa en systematik genom det periodiska systemet och ett formelspråk för kemin, utveckla värmeläran, upptäcka radioaktiviteten och röntgenstrålningen. Alla dessa upptäckter har sin egen unika bakgrund och historia. För många av forskarna tog det lång tid innan deras resultat accepterades av andra. Upptäckten av röntgenstrålning är dock ett undantag.

Wilhelm Röntgen (1845-1923) var fysikprofessor i Würzburg. Han var en tillbakadragen man som tyckte bättre om laboratoriet än föreläsningssalen. I sitt laboratorium studerade han under 1895 funktionen hos katodstrålrör, och upptäckte att under vissa omständigheter sände de ut strålning som fick vissa ämnen att fluorescera och som svärtade fotografisk plåt. Han kallade strålningen "X-Strahlen" i den lilla uppsats "Über eine neue Art von Strahlen" som han publicerade i det vetenskapliga sällskapets "Sitzungsberichte" i slutet av 1895. Detta var säkert inte en särskilt högrankad tidskrift, så för att sprida informationen sände Röntgen ut särtryck till kända euro-

peiska fysiker. En av dessa fysiker hade en far som var redaktör för Die Presse i Wien. Han slog upp upptäckten som en stor nyhet och bara ett par veckor efter Röntgens publicering hade alla stora tidningar i Europa och Amerika artiklar om den nya strålningen. Detta var knappast vad Röntgen hade önskat sig och han skrev: "...nun ging der Teufel los". Han blev en superkändis, han fick allehanda medaljer och priser och han kallades till kejsaren Wilhelm II som tackade honom för att han givit fosterlandet denna upptäckt. Även Sverige bidrog till hyllningarna genom att ge honom det första Nobelpriset i fysik 1901. Ett krav var att pristagaren skulle hålla en Nobelföreläsning. Röntgen var som sagt en tillbakadragen person som hatade att föreläsa. Föreläsningen sköts upp flera gånger på grund av hans svåra rampfeber. Till sist slapp han hålla sin föreläsning.

Märkliga historier är förbundna med de flesta av 1800-talets stora forskare och deras upptäckter. Det är högst stimulerande att läsa om dem alla i Levi Tansjös efterlämnade föreläsningar.

J. Lars G. Nilsson

Farmaceutiska fakulteten 40 år vid Uppsala universitet

I samband med att Farmaceutiska fakulteten firade 40 år vid Uppsala universitet utgavs en bok "Från utbildningsinstitut till akademiskt läkemedelscentrum" (133 sidor, ISBN 987-91-506-1948-0).

Några kan kanske tycka: varför fira 40 år när det bara är tio år kvar till ett 50-årsjubileum. För farmacihistoriker är varje sammanställning över fakta och initierade reflektioner hjärtligt välkommen! Att några har haft tid och kraft att invitera cirka 25 personer med erfarenhet av farmaceutisk utbildning och forskning att nedteckna sina minnen och tankar kommer alltid att vara värdefullt. Boken har dessutom blivit så bra att vi med entusiasm rekommenderar FHS:s medlemmar att läsa och begrunda den. Flertalet pensionerade farmaceuter har kanske inte haft många kontakter med Farmis på BMC utan har sina minnen från tiden på Kungstengsgatan. I så fall blir boken en spännande insyn i en annan utbildnings- och forskningsmiljö och dess utveckling under 40 år.

Alla farmaceuter har en personlig minneskarta från sin studietid sammanvävd av intryck från lokaler, lärare, kurslitteratur och kurskamrater. Alla, åtminstone vi äldre, minns egensinniga professorer, tråkig kurslitteratur och särprä-

lade kurskamrater men också de första kontakterna med personer som blivit vänner för livet. I ett avsnitt i boken skriver studentkårens ordförande 2007, Viktor Plato: "Studier i all ära, men för de flesta studenter är det händelser på fritiden som kommer att göra de största avtrycken från deras studietid." Är det så?

Boken inleds med ett avsnitt, författat av Leif H Eklund, som ger en

bra och kortfattad exposé över tiden från apotekens "vagga" och apoteksverksamhetens och den farmaceutiska utbildningens utveckling fram till mitten av 1900-talet. Ingvar Sjöholm beskriver den efterföljande periodens farmaceututbildning och begynnande forskningsverksamhet. Rubriken är: "Från Kungliga Farmaceutiska institutet till Farmaceutisk fakultet – Lyftet i samband med flytten till Uppsala." Många av oss som utbildades på Farmis i Stockholm kan le igenkännande åt beskrivning av labbisolaler och kurslitteratur. Lars-Olof Sundelöf, som efterträdde Allan Ågren som professor i fysikalisk kemi, beskriver sedan hur Farmaceutiska fakulteten blev en del av Uppsala universitet och Lennart Paalzow ger en del reflektioner från sin tid som dekanus. Lennart Dencker efterträdde Paalzow som dekanus och delger oss sina tankar och sin påtagliga vanda över samverkan med medicinsk fakultet från 1999. Utbildningsavsnittet i boken avslutas av Ingrid Nylander

med rubriken: "Grundutbildning vid farmaceutiska fakulteten, Uppsala universitet- en kontinuerlig utveckling av internationellt konkurrenskraftiga program av hög kvalitet." Nylander ger en mycket intressant bild av ständiga förändringar av de farmaceutiska utbildningarna som både väcker tankar och frågetecken. Särskilt beträffande den så kallade Bolognaprocessen där avsikten är att till år 2010 skapa ett europeiskt område för högre utbildning. Detta förefaller fullt möjligt på apotekarprogrammet där många efter sin utbildning blir mer eller mindre internationella (kanske till och med mer än europeiska!) i sina anställningar. Men hur berör detta receptarieprogrammet? Denna för några nordiska länder speciella, kortare utbildning, i första hand för arbete på apotek, har ännu inte fått andra europeiska länder att tillhandahålla liknande utbildning. För att tillgodose behov som finns hos apotekskunder (berörs endast i bokens forskningsavsnitt genom Åsa Kettis Lindblad och Lena Ring: Med läkemedelsanvändaren i fokus) krävs en annan kompetens än den assistentfunktion som många EU-länders apotek erbjuder sina recept- och egenvårdskunder. Att främja anställningsbarhet i hela Europa, som är ett av tre övergripande mål i Bolognaprocessen, förefaller svårt, inte minst på grund av språkproblem, för de farmaceuter som har direkt patientkontakt i sin verksamhet. Nylander berättar också, utan koppling till Bolognaprocessen, att vid Högskoleverkets bedömning av fakultetens farmaceutiska program fick fakulteten beröm för mycket god lärarkompetens och hög kvalitet på utbildningarna, vilket väl glädjer oss alla.

Forskningsavsnittet (12 författare och ca 50 sidor) präglas av stor entusiasm. Det är utomordentligt intressant att få belyst vilken enorm utveckling den farmaceutiska forskningen haft under dessa 40 år. Några avsnitt är dominerande deskriptiva till exempel Curt Pettersson: "En kort exposé över forskningen inom farmaceutisk kemi vid Farmaceutiska fakulteten." och Ernst Oliw: "Farmaceutisk farmakologi – 40 år vid Uppsala universitet." Medan andra blir en njutbar fortbildning till exempel Lars Bohlin: "Farmakognosi – ett tvärvetenskapligt ämne i tiden." och Margareta Hammarlund-Udenaes: "Från biofarmaci till klinisk farmaci – gemensam kunskap central för både läkemedelsutveckling och läkemedelsanvändning." Mats Karlsson (professor i farmakometri sedan 2001) avsnitt skulle bara för tio år sedan uppfattats som science fiction. I flera kapitel i boken ges exempel på hur många och viktiga insatser som Apotekarsocieteten gjort under de senaste seklerna. Flera av dessa har haft avgörande betydelse för nivåhöjning av den farmaceutiska utbildningen (i första hand apotekarutbildningen) och forskningen. Det hade varit intressant om Apotekarsocietetens avsnitt (i den tredje delen av boken – Fakulteten och omvärlden) både visat sin betydelse under de gångna åren och vad som är möjligt att erbjuda under en kommande 40 årsperiod. Satsningar där Farmis saknat kompetens och engagemang till exempel Radiofarmaci, Läkemedelsvärdering, Klinisk prövning hade förtjänat sin plats liksom idéer om hur sektioner och

kretsar i framtiden får möjlighet att erbjuda sina medlemmar insyn i och kunskap om nya utbildningsmoment och forskningsframsteg vid fakulteten. Istället har man valt att kåsera om framtidens Sverige med apotekaren som "leading person". Nu är det ju så att beträffande kåsörer och stå-upp-komiker tycker en del att det presenterade är bisarrt och pinsamt medan andra tycker att det är nydanande och stilbildande. Vi låter läsarna bilda sig en egen uppfattning.

I detta tredje avsnitt av boken finns också två personliga och lågmälda berättelser om den egna professionella utvecklingen Uli Hacksell: "En upptäcktsresa i läkeme-

delsforskningens tjänst" och Anders Grahnén: "Fakulteten Tur & Retur". I Hacksells berättelse, liksom i många andra avsnitt i boken, framgår hur bra apotekarutbildningen och dess bredd är för karriären inom läkemedelsområdet.

Efter att ha läst och begrundat denna intressanta bok så är det nog ställt utom all tvivel att flytten av Farmis till BMC i Uppsala var ett bra och lyckat beslut. Huruvida den samverkan som numera finns mellan farmaceutiska fakulteten och medicinska fakulteten är bra för Farmis återstår nog många år innan bedömning kan göras.

JO Brånstad

Lejonet i Malmö och Svanen i Lund

I det svenska apoteksnätet finns några "juveler" bland annat apoteket Lejonet i Malmö och apoteket Svanen i Lund. Båda är tämligen väl beskrivna beträffande inredning och utrustning under 1900-talet tack vare engagerade apoteksinnehavare och apotekschefer. Till dessa beskrivningar har nu fogats ett examensarbete av Anna Hjelmqvist. Examensarbetet har gjorts vårterminen 2008 i kulturvård vid högskolan på Gotland. Uppsatsen har titeln "Lejonet och Svanen. Modern apoteksverksamhet i historisk miljö."

fick idén till uppsatsen när hon bläddrade i "Malmö & Lund bakom fasaderna". Där nämndes att Riksantikvarieämbetet (RAÄ) på 1970-talet gjorde en inventering av Sveriges apotek och där Lejonet i Malmö och Svanen i Lund då utsågs till att vara bland landets bäst bevarade äldre apotek. Förutom det som dokumenterats under 1900-talet har Hjelmqvist haft mycket stor hjälp av Greta Roslund beträffande Lejonet och Lars Sonmark beträffande Svanen. De beskrivs på följande sätt: "... båda har varit en oumbärlig och oförtröttlig hjälp i mitt arbete." Det är utomordentligt intressant när nya ögon betraktar officininredningarna på två mer än 100 år gamla apotek och har full support ifrån två engagerade och kunniga veteraner.

Hjelmqvist har ambitionen att med RAÄ:s rapport som utgångspunkt undersöka om det går att driva fungerande apotek i historiska miljöer, om gjorda moderniseringar är acceptabla ur antikvarisk synvinkel samt om det finns omotiverade förändringar som genomförts.

Beträffande driftsmässiga värderingar har Hjelmqvist inte haft tillgång till nyckeltal som används internt inom Apoteket AB för resultatuppföljning och har inte heller intervjuat någon med övergripande resultatansvar men man får ändå uppfattningen att apoteken ur kundsynpunkt fun-

gerar fullt acceptabelt. Hjelmqvist har dock gjort noteringen att två unga lundabor berättat att apoteket Svanen närmast gav ett intryck av att vara ett museum och inte ett fungerande modernt apotek. Det framgår inte om dessa två lundabor verkligen besökt apoteket i något apoteksärende.

När det gäller antikvarisk bedömning om genomförda förändringar är acceptabla så är nog Hjelmqvists bedömning, att de är det, kanske med utgångspunkt ifrån att de kanske annars vore enbart museum. Att disken på Lejonet försvunnit helt och hållet vid senaste ombyggnad bedöms som acceptabelt i synnerhet som stora delar av disken var av betydligt senare datum än de delar som bevarats helt och hållet. Trots att de båda apoteken är väl beskrivna och att två apotekare med synnerligen stor erfarenhet från dessa apotek varit behjälpliga med information så finner Hjelmqvist att det i några fall varit svårt att fastlägga när vissa förändringar gjorts. Skillnader kan iakttas på fotografier men dessa saknar i en del fall datering.

Hjelmqvist finner en del fel i RAÄ:s rapport från slutet av 1970-talet och har en del förslag på åtgärder till exempel beträffande Lejonets mässingskrona och balkongernas belysning och beträffande Svanen först och främst ökat skydd mot UV-ljus på apotekets fantastiskt fina intarsior samt att de tre kvarvarande blyinfattade glasskivorna med silhuetter av framstående lundabor återböras till apoteket (är idag utlånade till medicinhistoriska museet i Lund). Dessutom anser Hjelmqvist att de stilvidriga plasthandtagen på officinlådorna (ditsatta i början av 1950-talet) bör tas bort och att ursprungliga emaljskyltar och träknoppar återförs.

Hjelmqvist berömmar de två apotekens personal och vi hoppas väl alla att alla krafter hjälps åt med att övertyga Malmö- och Lundaborna att det är genom frekventa besök på Lejonet och Svanen som garanti finns för att de två apoteken bevaras. Utan tillräckligt med kunder överlever inget apotek!

Anna Hjelmqvist har gjort en bra och intressant studie som FHS:s medlemmar uppmanas läsa. Skriv i så fall till: Farmacihistoriska Sällskapet, Apotekarsocieteten, Box 1136, 111 81 Stockholm eller skicka e-post till historiker@swepharm.se

J-O Brånstad

Andras skrifter

Tre organisationer har utkommit med årsskrifter sedan sist:

Svensk medicinhistorisk Tidskrift Vol 11 2007

Svensk medicinhistorisk tidskrift har utkommit med ett välmatat nummer för 2007.

Tidskriftens redaktör Nils-Olof Sjöstrand inleder numret med en omfattande och spännande berättelse om den

medicinska illustrationen och med levern som exempel. Han visar att tillgången på lämpliga objekt för dissektion och avbildning ledde till att man ofta fick utgå från djurkroppar och att det för organ som levern, som ser mycket olika ut hos olika arter kom att leda till att felaktiga uppfattningar om människoleverns utseende kvarlevde i århundraden.

Några artiklar belyser utvecklingen för barnmorske- respektive kirurgprofessionerna; barnmorskeyrkets utveckling blir en bild av hur män ifrågasätter kvinnokunskap (Assessor Elff, hade 1758 på Collegium Medicum uppdrag uppdrag läst manuskriptet till den bok i "Barnmorske Vettenskaper" som barnmorskan Helena Mahlheim i Vänersborg anhöllit om att få ge ut. Han underkände den och meddelade att han själv höll på att skriva en mycket bättre. Så fick det bli.)

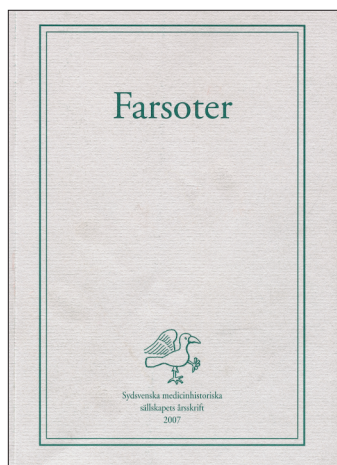
Många andra artiklar av stort intresse ingår i häftet, som tyvärr fläckas av undermålig korrekturläsning.

Ingegerd Agenäs

Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift 2007, ett temanummer.

Farsoter

Sydsvenska medicinhistoriska sällskapet upphörde för några år sedan att utge årliga skrifter, men har funnit det av intresse att nu utge ett temanummer om farsoter och epidemier. Sällskapet har som medlem Bodil Persson, som intresserat sig mycket för olika pestepidemier, framför allt de som drabbade Skåne på 1700-talet. Hon redovisar och kommenterar här ett förslag till åtgärder för att hämma farsoten från 1711 av Johan Thomsson. De åtgärder som, så vitt man känner

till, vidtogs för att hindra smitta och smittspridning, liksom vilka åsikter befolkningen hade om epidemierna och deras orsaker redovisar hon i en ytterligare artikel.

Svårigheterna med att klarlägga vad som verkligen förorsakade Digerdöden belyses i en artikel av Claes Håkansson. Även senare stora epidemier och deras orsaker klarläggs i andra artiklar.

Ingegerd Agenäs

Theriaca Hefte 37

– Samlinger till farmaciens och medicinens historie

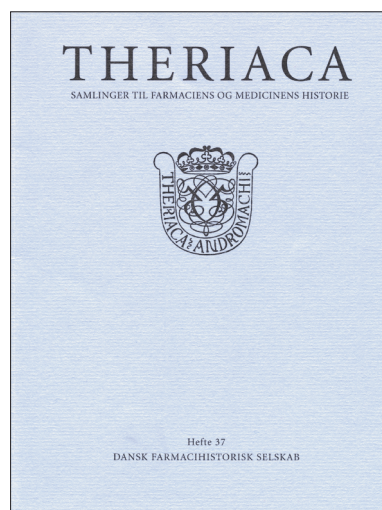
Det danska farmacihistoriska sällskapets årsskrift för 2007 innehåller en kartläggning av

insulintillverkningens danska historia, som för långa tider verkligen var en framgångssaga.

De som deltog i vår session på Läke-medelskongressen 2007, kunde höra Gudrun Nyberg redovisa göteborgsläkaren Christoffer Carlanders patientjournaler från sekelskiftet 1800. Från ungefär samma tidsperiod är ett par likartade receptsam-

lingar i Danmark som behandlas i Theriaca och där jämförelser mellan förskrivningsvanorna i de olika nordiska länderna kan göras.

Ingegerd Agenäs

Till sist: DN-journalisten Ingrid Carlberg har i en relativt nyutkommen bok:

Pillret, nyanserat, väl påläst och underbyggt med många intervjuer, redovisat hur serotoninåterupptagshämmarna kom att bli de behandlings- (och försäljnings-) succéer de blev. Nutidshistoria på bästa möjliga nivå.

Gamla drycker

Vi har fortfarande exemplar kvar av Åke Wahlqvists bok om Gamla Drycker. Hör av Dig till historiker@swepharm.se eller per brev till Farmaci-historiska Sällskapet, Apotekarsocieteten, Box 1136, 111 81 Stockholm.

